

Oponentský posudek diplomové práce

Kateřina Talířová: Spiritualita věřících žen v období těhotenství a po porodu

Studijní program: Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika

Vedoucí práce: doc. Tabita Landová, Ph.D.

Výchozí otázka autorky pramení z jejího pozorování, že v českém kontextu se věnuje malá pozornost spirituální rovině „jakožto významné složce osobnosti každé ženy-matky“ (11; 76). Několikrát je v rámci práce zmíněna i osobní motivace pro dané téma.

Nejprve se však autorka musela vyrovnat s nesnadným titulním tématem, co je vlastně spiritualita. Ve vší stručnosti představí některá pojetí, což samo zasluží uznání. Uvedený termín je vskutku módní, mnoho autorů se k němu touží vyjádřit a téma představuje mnohdy neprůhlednou houštinu nejrozmanitějších názorů. Diplomantka užívá klasických zdrojů z oblasti katolické a dopracuje se k vlastní definici, která je velmi dobře srozumitelná: „přijetí Božího pozvání do společenství života s Kristem v Duchu svatém“ (17). A nutno říci, že v zásadě se autorka v práci drží této teze, resp. pokouší se ji naplnit obsahem jak v části teoretické, tak praktické. S tím, že spiritualitu považuje za „plnohodnotnou složku osobnosti každého člověka“ (tamtéž).

Již v úvodu autorka upozorňuje, že se soustřeďuje na kontext „české soudobé společnosti“ (11). To je důležité vymezení s ohledem na specifickou situaci v oblasti náboženství a víry. Dále pracuje autorka s pojmem „křesťanské spirituality“, až teprve v průběhu práce však uvede, že „zejména pak vychází z učení římskokatolické církve“ (17). Asi by bylo lepší uvést ještě zřetelněji na samém začátku, z jaké pozice je práce psána. Mluví o „zejména“ katolické perspektivě, tudíž by bylo možné očekávat i jiné perspektivy. V práci se jich v reflektované podobě nedočkáme, jakkoli jsou uvedené i např. autorky protestantské (Jana Opočenská, Dorothee Sölle). Určitou omluvou zde může být, že někdy nezřetelné diferencování mezi „křesťanskou“ a specificky „katolickou“ spiritualitou vykazuje i jeden z klíčových autorů, Philip Sheldrake SJ ve své knize o spiritualitě (viz seznam literatury).

Nutno říci, že ona poměrně rozsáhlá část, kterou tvoří druhá kapitola (39-56), věnující se změnám v životě matky v době těhotenství, porodu a po porodu, dobře napomáhá porozumění tomu, co znamená „stávání se matkou“ pro ženu obecně. A pak i tomu, jaká jsou specifika spirituality žen v daném období. V další kapitole již jde specificky o spiritualitu. Rozhodně je zajímavé číst v dané souvislosti biblické příběhy, které pojednávají o těhotenství a porodu. Autorka volí ty příběhy, které dosvědčují, že narození dítěte je vnímáno zejména jako „požehnutí a vyslyšení od Hospodina“ (59). Tím se ovšem nabízí otázka, proč autorka nezmínila i příběhy, kde početí dítěte a jeho příchod na svět se udál za poněkud dramatických okolností (Gn 38 – Tamar; rození dětí v totalitním režimu, regulujícím násilím porodnost – Ex 1,15nn; když se matka musí vzdát svého dítěte – Ex 2,3; když se počne dítě v nemanželském styku – 2Sam 11; případně matka zemře při porodu – Gn 35 – Ráchel). V rámci studia oboru, mající v názvu „krizová a pastorační práce“, by se i tato tematika zde nabízela. Ostatně ve výzkumné části bude zmíněno právě i rozhodování a život s krizí (85n; 87; 90; 95). Ale autorka dále líčí proměny spirituality v období těhotenství a porodu, užívá k tomu jak literaturu sociálně antropologickou, tak poukazuje na rozmanité církevní tradice, rituály i oblast umění (68nn), což doloží i v příloze.

Ve výzkumné části (76-105) autorka vychází z teze, která jí provází celou prací, že vnímá v českém kontextu nedostatečný důraz na spirituální složku života žen v období těhotenství a porodu. Vychází jak z vlastní zkušenosti, tak srovnává situaci s poznatky ze zahraničních výzkumů (76nn). Pro empirický výzkum zvolila kvalitativní přístup. Výzkumný vzorek odpovídá zaměření práce, diplomantka podnikla sedm rozhovorů s ženami – matkami římskokatolického vyznání (přepisy rozhovorů nejsou součástí předložené práce). Výzkum sám se pak koncentruje do osmi významových oblastí. Domnívám se, že všechny velmi názorně a konkrétně ukazují na význam spirituality, resp. jsou příkladem živé a žité víry. Včetně prvku komunitního, neboť víra a její prožívání je svojí podstatou věcí společenství, komunity víry.

Závěr práce je spíše shrnutím získaných poznatků a autorce mohu jen přitakat, že tato práce bude nepochybně pomocí a inspirací pro mnohé ženy. Na druhou stranu jak část teoretická, tak praktická v oddíle Diskuse mírně postrádá prvek kritického nadhledu. Diplomantka například zmíní, že existují „feministické proudy“, nebo proudy, které „idealizují příběhy svatých žen“ (31), ale blíže se jim nevěnuje, podobně jako genderové tematicce. Přinesly by tyto proudy jiný pohled na spiritualitu žen?

Práci na samém konci doplňují přílohy, které dokumentují výzkum a obsahují plnotextové modlitby žen v průběhu těhotenství a po porodu, a tedy dokumentují spiritualitu na základě církevních textů. Zvláště oceňuji ukázky z oblasti církevního umění, dokládající mj. tvořivost spirituality (k tomu viz např. str. 30).

Autorka pochopitelně užívá literárních zdrojů, které nějakým způsobem podporují její hlavní teze. Snad jako muž proto mohu vyjádřit dotaz, zda například tvrzení, jehož autorem je ovšem významný katolický odborník prof. M. Zedníček, je jakýmsi objektivním tvrzením, nebo spíše vyznáním: že „*duch mateřství*, ... je na rozdíl od muže u ženy přítomen od samého počátku duševního i duchovního života. Žena-matka je vystavena úkolu zrození člověka, a má „zvláštní pochopení pro nedokonalost a slabost člověka v osobním i společenském přístupu.“ (37) Protože podobných tvrzení je v práci více, bylo by vhodné s nimi zacházet kriticky a diferencovaně. Domnívám se, že do podobné kategorie patří tvrzení jiného významného katolického teologa o tom, že „možný problém žen ...[je] útěk do světa zbožnosti“. Mužů se tento problém týkat nemůže?

Téma otcovství není v předložené práci vynecháno. V seznamu literatury se nachází např. práce od L. Honetschlägerové „Pohled rodičky na roli otce v průběhu těhotenství a při porodu“. Zda s ní autorka nějak více pracovala, není zřejmé. Ale nabízí se otázka, jakou roli ve spirituálním růstu budoucí a čerstvé matky může (a má) budoucí otec dítěte hrát? Jako muž si všímám, že někdy se může jevit role muže vedle jinak oprávněně zdůrazňované jedinečné role ženy jako poněkud upozaděná a nevyvážená (srov. např. uvedený citát z rozsáhlejšího textu Jana Pavla II. na str. 38).

Je třeba však ocenit, že autorka přináší autentický pohled na spiritualitu žen, velmi ji akcentuje, a to právě v oné specifické roli, jako je mateřství. V tom bych s autorkou nejen souhlasil, ale zároveň podtrhl i přínos její práce, když zdůrazňuje, že spiritualita představuje „ústřední nevyčerpatelný zdroj síly, radosti, pokoje“ (11, 66 aj.) pro ženu, a v rámci této

specifické spirituality umožňuje ženám určitou identifikaci, motivaci atd. s jinými ženami a jejich rolí, počínaje ženami v Bibli (srov. např. 37) a pak v průběhu dějin. Můžeme namítat, že se autorka nepokusila alespoň o malou konfrontaci s pojetím spirituality (žen) v jiných křesťanských tradicích. Ale snad právě soustředění na jednu tradici napomohlo k tomu, že práce působí poměrně jednotným, integrovaným dojmem. Poukaz na zahraniční výzkumy a publikace, které nemají v Česku zřejmě analogie, ukazuje na originální přínos předložené diplomové práce.

„Budu se soustředit“ (36) není typicky česká vazba. Ale tento stylistický prohrěšek je oponentem zmíněn jen proto, že jinak je práce po stránce pravopisu, stylistiky a grafické úpravy na vynikající úrovni.

Obsáhlý seznam literatury české i zahraniční jak z oblasti teologicko-spirituální, tak z oblastí psychologie, sociologie či přímo porodnictví zaslouží uznání. Ukazuje spolu s kvalitním zpracováním předložené práce jak v teoretické, tak praktické části, že autorka si dobře osvojila kompetence ke splnění nároků magisterské diplomové práce.

Přes některé otázky, které mají snad více doložit inspirativnost předložené práce než být kritikou, rád doporučuji práci k obhajobě, hodnocení na stupni A-B.

V Praze 27. 1. 2021

Ladislav Beneš, Dr.
Odborný asistent
Katedra praktické teologie ETF UK